

ประธานและกรรมในประโยค ภาษาไทย

อาจารย์ ดร. เสาวลักษณ์ แซ่ลี

เกณฑ์ในการกำหนดคุณสมบัติของประธานและกรรม

การใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันในการกำหนดคุณสมบัติของประธานและกรรมของประโยค ได้แก่

๑. เกณฑ์ตำแหน่งประโยค หน่วยนามที่อยู่ต้นประโยค หรืออยู่หน้ากริยาถือว่าเป็นประธาน หน่วยนามที่อยู่หลังกริยาถือว่าเป็นกรรม
๒. เกณฑ์ความสัมพันธ์ของหน่วยนามกับหน่วยกริยา หน่วยนามที่เป็นผู้ทำเป็นประธาน ส่วนหน่วยนามที่เป็นผู้ถูกถือว่าเป็นกรรม

ประธาน

- **ประธาน** คือ คำนามหรือสรรพนามหรือคำหรือลุ่มคำที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกับคำนามซึ่งอยู่ต้นประโยค
- **ประธาน** คือนามวลีซึ่งอยู่หน้ากริยา แต่ถ้าเป็นกริยาอกรรม ประธานอาจอยู่หลังกริยาก็ได้
- **ประธาน** คือผู้ทำ

กรรม

- **กรรม** คือผู้ถูกที่อยู่หลังสงครามกริยา ถ้าผู้ถูกอยู่ต้นประโยค เรียกว่า ประธาน
- **กรรม** คือนามวลี ซึ่งอยู่หลังหน่วยสงครามหรือหน่วยทวิกรรม หรือ หน้าหน่วยประธาน
- **กรรม** คือผู้ถูก มักอยู่หลังกริยา แต่อาจอยู่หน้ากริยาได้

แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหน่วยงานและ หน่วยกริยาในประโยค

๑. หน่วยงานบอกผู้ทำ หมายถึง ผู้กระทำอาการอย่างหนึ่ง ปกติ
จะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงอาการ

ตัวอย่าง   หมากัดแมว (หมา เป็นผู้กระทำอาการ กัด)

๒. **หน่วยนามบอกผู้มีสภาพ** หมายถึง ผู้มีสภาพอย่างหนึ่ง
ปรกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงสภาพ ตัวอย่างเช่น

บ้านเก่า (บ้าน เป็นผู้มีสภาพ เก่า)

หมาแก่ (หมา เป็นผู้มีสภาพ แก่)

๓. **หน่วยนามบอกผู้ประสบ** หมายถึง ผู้ที่มีอารมณ์ความรู้สึก มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ปกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงการประสบ เช่น คำกริยา เห็น พอใจ เคือง โกรธ รู้สึก ได้ยิน ได้ฟัง ได้กลิ่น เป็นต้น

ตัวอย่าง

แม่ ได้กลิ่นเหม็นใหม่ (แม่ เป็นผู้ประสบ)

๔. **หน่วยนามบอกผู้ถูก** หมายถึงผู้รับการกระทำหรือการประสบ
ในบางกรณีผู้รับการกระทำจะเปลี่ยนสภาพ เปลี่ยนอากัปกริยา
เปลี่ยนสถานที่หรือเปลี่ยนเจ้าของ ตัวอย่างเช่น

หมากัดแมว (แมว เป็นผู้ถูกกระทำอาการ กัด)

๕. **หน่วยนามบอกผล** หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
ตัวอย่าง

ช่างตัดเสื้อ (เสื้อ เป็นหน่วยนามบอกผลของกริยา ตัด)

๖. **หน่วยงานบอกผู้เสริม** หมายถึง สิ่ง¹ที่ช่วยเสริมความหมาย
ของหน่วยกริยาให้สมบูรณ์ขึ้น ตัวอย่าง

คุณครูอนุบาลเล่านิทาน

(นิทาน เป็นหน่วยงานบอกผู้เสริมของหน่วย เล่า)

๗. **หน่วยงานบอกผู้มีส่วนร่วม** หมายถึง ผู้ร่วมทำอาการหรือมี
สภาพ ตัวอย่างเช่น

หนูนิดทะเลาะกับหนูน้อย

(กับหนูน้อย เป็นหน่วยงานบอกผู้มีส่วนร่วมทำอาการ
การ ทะเลาะ)

๘. **หน่วยนามบอกสถานที่** หมายถึง สถานที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น มักมีคำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ปรากฏอยู่ด้วย เช่น ที่ ใน หลัง หน้า ริม ใกล้ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

คุณน้ำทำงานที่บริษัทต่างประเทศ

(ที่บริษัทต่างประเทศ เป็นหน่วยนามบอกสถานที่ของกริยาทำงาน)

๙. **หน่วยนามบอกเวลา** หมายถึง เวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น มักมี คำนามที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา เช่น กลางคืน ตอนเช้า เย็น (นี้) เช้า(นี้) ค่ำ(นี้) อีกสองสองวัน เวลาทุ่ม ตลอดเดือน สักพัก เป็น ต้น ตัวอย่างเช่น

เด็กเล็กนอนกลางวัน

(กลางวัน เป็นหน่วยนามบอกเวลาของกริยา นอน)

๑๐. **หน่วยนามบอกแหล่งเดิม** หมายถึงสภาพเดิม เหตุการณ์
เดิมหรือที่เดิมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนสภาพ หรือเปลี่ยนเหตุการณ์
หรือเปลี่ยนเจ้าของ หรือเปลี่ยนสถานที่ ตัวอย่างเช่น

หนูกิ่งย้มหนังสือใหม่จากห้องสมุด

(จากห้องสมุด เป็นหน่วยนามบอกแหล่งเดิม)

๑๑. **หน่วยนามบอกจุดหมาย** หมายถึง จุดหมายของการเคลื่อนที่
ตัวอย่าง

คนใจดีให้เหรียญสิบแก่ขอทาน

(แก่ขอทาน เป็นหน่วยนามบอกจุดหมายของกริยา ให้)

๑๒. หน่วยนามบอกเครื่องมือ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ทำกริยา
ตัวอย่าง

แม่ตีลูกชายด้วยก้านมะยม

(ด้วยก้านมะยม เป็นหน่วยนามบอกเครื่องมือของกริยา ตี)

๑๓. **หน่วยนามบอกผู้เปรียบ** หมายถึง ผู้ที่หรือสิ่งที่ใช้
เปรียบเทียบ ช่วยขยายความหมายของหน่วยกริยา ตัวอย่างเช่น

เพื่อนฉันอ้วนเหมือนหมู

(เหมือนหมู เป็นหน่วยนามบอกสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ ขยาย
ความหมายของกริยา อ้วน)

๑๔. **หน่วยนามบอกเหตุ** หมายถึง สาเหตุของสภาพหรือ เหตุการณ์มักอยู่หลังหน่วยกริยาและมีคำเชื่อมบอกเหตุ เช่น เพื่อ เพราะ หรืออยู่ในประโยคที่มีคำกริยาแรกของประโยคเช่น ให้ ทำ ใช้ ชวน เชิญ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

สุภาพประกวดร้องเพลงเพื่อครอบครั้ว

(เพื่อครอบครั้ว เป็นหน่วยนามบอกเหตุของกริยา ประกวด)

๑๕. **หน่วยนามบอกลักษณะ** หมายถึงลักษณะของการกระทำ มักอยู่หลังหน่วยกริยาและมีคำเชื่อม “ด้วย” มาข้างหน้า
ตัวอย่าง

นายกฯ ตอบนักข่าวกลับไปด้วยความสัตย์

(ด้วยความสัตย์ เป็นหน่วยนามบอกลักษณะของกริยา

ตอบ)

จากตัวอย่างข้างต้นพบได้ว่าหน่วยงานที่อยู่หน้าหน่วยกริยามี
ความสัมพันธ์กับหน่วยกริยา ดังนี้

หน่วยงานบอกผู้ถูก

หน่วยงานบอกผู้มีสภาพ

หน่วยงานบอกผู้ประสบ

ส่วนหน่วยงานที่อยู่หลังหน่วยกริยามีความสัมพันธ์กับ
หน่วยกริยาได้หลายประเภท เช่น

หน่วยงานบอกผู้ถูก

หน่วยงานบอกผู้เสริม

หน่วยงานบอกสถานที่

หน่วยงานบอกจุดหมาย

แม้แต่หน่วยกริยาหน่วยเดียวกันก็อาจมีความสัมพันธ์กับหน่วย
นามได้ต่างๆ เช่น

เขากระโดดสะพานพระราม ๘

(หน่วยนามบอกแหล่งเดิม)

เขากระโดดน้ำลึกที่สุดของสระ

(หน่วยนามบอกจุดหมาย)

เขากระโดดเชือก

(หน่วยนามบอกเครื่องมือ)

การจำแนกความสัมพันธ์กับหน่วยกริยากับหน่วยนาม ในประโยค

- หน่วยนามที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหน่วยกริยามากที่สุดอาจจัดให้เป็นประธาน ดังนั้น **ประธาน** จึงหมายถึงเจ้าของกริยาโดยตรง ได้แก่ หน่วยนามบอกผู้ทำ หน่วยนามบอกผู้มีสภาพ และหน่วยนามบอกผู้ประสบ

หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยกิจการองลงมา อาจจัดให้
เป็นกรรม ดังนั้น **กรรม** จึงหมายถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการองลงมา
จากประธาน มิได้เป็นเจ้าของกิจการโดยตรง แต่เป็นผู้รับการกระทำ
หรือเป็นผลที่เกิดจากการกระทำ ได้แก่ หน่วยงานบอกผู้ถูก และ
หน่วยงานบอกผล

- หน่วยนามที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยกริยาน้อยกว่ากรรมอาจจัดให้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น **ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง** จึงหมายถึง *บุคคล สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกริยารองลงมาจากกรรม ช่วยให้ความหมายของประโยคชัดเจนขึ้น แต่ก็เป็นหน่วยนามที่ไม่จำเป็น ไม่ต้องปรากฏในประโยคก็ได้* หน่วยนามในกลุ่มนี้ ได้แก่ หน่วยนามบอกสถานที่ หน่วยนามบอกเวลา หน่วยนามบอกเครื่องมือ หน่วยนามบอกลักษณะ หน่วยนามบอกจุดหมาย หน่วยนามบอกแหล่งเดิม หน่วยนามบอกเหตุ หน่วยนามบอกผู้มีส่วนร่วม หน่วยนามบอกผู้เสริม และหน่วยนามบอกผู้เปรียบ

อ้างอิง

นพวรรณ พันธุ์เมธา. (๒๕๔๙). **ไวยากรณ์ไทย.**
กรุงเทพฯ: โครงการ **เผยแพร่ผลงาน**
วิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.